

דבקות באומה או דבקות בצדיק

עיון בפרשת השבוע על פי ה"משך חכמה"

1. במדבר י"ג, כ"ה-סוף, י"ד, א'-י

(כ"ה) וישבו מתור הארץ מקץ ארבעים יום: (כ"ו) וילכו ויבאו אל משה ואל אהרן ואל כל עדת בני ישראל אל מדבר פארן קדשה וישבו אתם דבר ואת כל העדה ויראום את פרי הארץ: (כ"ז) ויספרו לו ויאמרו באנו אל הארץ אשר שלחתינו וגם זבת זולב ודבש הוא וזה פריה: (כ"ח) אָפֶס פי עַן הָעַם הַיֹּשֵׁב בָּאָרֶץ וְהָעַרְבִים בְּצִרֹת זָרְלַת מֵאֵד וְגַם יְלָדֵי הָעֵזֶק רָאִינוּ שָׁם: (כ"ט) עַמְלֶק יוֹשֵׁב בָּאָרֶץ הַנֶּגֶב וְהַזְּהוּתִי וְהַיְבוּסִי וְהָאֱמֹרִי יוֹשֵׁב בְּהָר וְהַכְּנַעֲנִי יוֹשֵׁב עַל הַיָּם וְעַל יַד הַיַּרְדֵּן: (ל) ויהס כלב את העם אל משה ויאמר עלה זעלה וירשנו אתה כי יכול נוכל לה: (לא) וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר עִלּוּ עִמּוֹ אָמְרוּ לֹא זֹכֵל לַעֲלֹת אֶל הָעָם כִּי זֶזֶק הוּא מִמֶּנּוּ: (לב) ויצאו דבת הארץ אשר תרו אתה אל בני ישראל לאמר הארץ אשר עברנו בה לתור אתה ארץ אכלת יושביה הוא וכל העם אשר ראינו בתוכה אנשי מדהות: (לג) וְשֵׁם רָאִינוּ אֶת הַנְּפִלִים בְּנֵי עֲזָק מִן הַנְּפִלִים וַהֲיִ בְּעֵינֵינוּ כַּזְּנֻבִים וְכֵן הֵינּוּ בְּעֵינֵיהֶם:

(א) ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא: (ב) וילכו על משה ועל אהרן כל בני ישראל ויאמרו אליהם כל העדה לו מתנו בארץ מצרים או במדבר הזה לו מתנו: (ג) ולמה יהוה מביא אתנו אל הארץ הזאת לנוכל בנחש ונשינו ונפנו יהיו לבז הלוא טוב לנו שוב מצרימה: (ד) ויאמרו איש אל אחיו ונתנה ראש ונשובה מצרימה: (ה) ויפל משה ואהרן על פניהם לפני כל קהל עדת בני ישראל: (ו) והושע בן נון וכלב בן יפנה מן התרים את הארץ קרעו בגדיהם: (ז) ויאמרו אל כל עדת בני ישראל לאמר הארץ אשר עברנו בה לתור אתה טובה הארץ מאד מאד: (ח) אם זופק בני יהוה והביא אתנו אל הארץ הזאת ונתנה לנו ארץ אשר היא זבת זולב ודבש: (ט) אף ביהוה אל תמרדו ואתם אל תיראו את עם הארץ כי לזמנו הם סר צלם מעליהם ויהוה אתנו אל תיראם: (י) ויאמרו כל העדה לרגום אתם באבנים וכבוד יהוה נראה באהל מועד אל כל בני ישראל:

2. משיח במדבר י"ג, ל'

ויהס כלב את העם אל משה עלה נעלה בו - הענין, דהמה היו מתפחדים, מפני ששמעו מאלדד ומיידר מתנבאים משה מת יהושע מכניס (לעיל יא, כח ברשי"י, סנהדרין יז), וראו כי משה לא מייחה בהם ולא גער עליהם, ואיכ להכנס בארץ מבצר ולהלחם עם עמלק, אשר כבר נכשלו בו, ועם ענקים, בלא משה הלא יפלו כולם לפי חרב, ולכן השתיק כלב את העם, במה שיחסו את כל המופתים אל משה, כי אדרבא גדולת משה תלוי בכב, שכל זמן שהיו במדבר לא נתיחד הדבור למשה (מכלתא בא ח), ולכן אמר עלה נעלה בעצמנו בלא משה, כי אין משה סבה אצל השם להנהגה הנסית, רק האומה הישראלית בעצמה היא ראויה לההשגחה האלקית הפרטיית, וזה כי יכול נוכל לה. והוא שאמר ויהס כלב את העם במה שמיחסים הכל אל משה, זה לא תדברו ולא יעלה על לבכם כי רק במשה תלוי הנצחון והנסים, לא כן, רק עלה נעלה בו. וזה שאמר יהושע ג' ויאמר בו בזאת תדעון כי א' חי בקרבכם, פירוש, שלא תדמו כי משה היה בקרבכם והוא עשה את כל הגדולות, רק כי האלקים, אשר הוא חי תמיד, ולא משה שכבר מת, וד' חי לעולמי עד ויכול להוריש מפניכם בו. ולכן עד יהושע לא היה מי שקראו א"ח. ודו"ק. והנה הדבור אשר נאמר שלא ע"י שליחות נביא לישראל יכולה להשתנות (ע' רמב"ם ה' יסודי התורה י"ד), אבל כיון שהמה טעו בזה שמשה הוא העיקר, ואם יבוא דור נולד וישכחו את אשר משה היה ילוד אשה והוליד בנים, ידמו באמת כי הוא בעצמו אלקי ויטעו בו כי הוא המוסב מערכות ומשדרם, לכן הוחלט בנבואה כי משה מת, כדי להוציא מלבבם הטעויות. לכן אמר בפ' דברים ויקצוף בו גם כי התאנף ד' בגללכם לאמר גם אתה לא תבוא שם. שאין יכול לבוא כמוש"ב. ולכן לא היה יהושע יכול לדבר זה, מפני שאומרים שלכבוד עצמו הוא דורש, שהוא יכניסם לארץ ויבטחו עליו. ודו"ק.

3. אורות עמ' קמ"ז-קמ"ח; אורות ישראל ג', א'-ד'

א. כשהאדם משים את לבו ודעתו להתדבק באור אלוהי, המאיר בכנסת ישראל בכללה, בכל הנשמות ובכל הדורות מראשית ועד אחרית, מתדבק הוא ע"ז ממילא באור האלהות השורה בכללות שיעור הקומה של כלל האדם, שכנסת ישראל

היא מרכזה ותמציתה, וע"ז הוא מתדבק ג"כ בכללות האור של האלהות המתגלה בכל ההויה, שבצד העליון של נשמת האדם משתקפת כל תמציתה, וממילא מקשר הוא בזה את דעתו לדבקות באלהות העליונה שלמעלה מכל ההויה, ונפשו מתמלאה היות מלא קודש ותפארת גדולה וגבורה, ובתוספות כמו מוסף הוא כח בכללות כנסת ישראל, מפני שהוא חלק ממנה, וממילא מוסף הוא כח בקומת האדם ובכל העולמות, שנאמר תנו עז לאלהים, על ישראל גאותו ועזו בשחקים, נרא אלהים ממקדשיך, אל ישראל הוא נותן עז ותעצמות לעם, ברוך אלהים.

ה. הצמאון להבלע כולו ברוח ישראל צריך הוא להתגבר. לחשוב ישראליות, להרגיש ישראליות, להיות חיים ישראליים, לראות בשמחת ישראל, זאת היא מגמה עמוקה גבוהה ורחבה, מלאה מל חיים של קודש, מוכדלת מרגש דוגמתה אצל אומות העולם, שרפוד בהרבה שנאת הבריות ורשעה בלא אידיאל קדש פנימי, הצמאון לרוח האומה צמאון הוא לד', לאור תורה, ליושר, לחכמה, וכל טוב ונעלה.

ו. אדם מיישראל שהוא רוצה לזכות לאור חיים באמת, צריך הוא שיסכים להיות שותל עצמו בכנסת ישראל בכל לבו בכל חושיו וכחותיו הגשמיים והרוחניים, שישים את מגמת חייו לקנות לו לפי היכולת שבידו את המדות הישראליות ואת הידיעות המיוחדות לישראל, שראש לכולן היא התורה בכל רחבה בכל סעיפיה, ועמה כל מה שמיוחדם לחכמת ישראל, ומתוך עליתה של כנסת ישראל יבא לעליה כללית של מקור החיים האנושיים והעולמיים.

4. אורות עמ' ע"ז; אורות התחיה כ"ד

אשרי איש שחושב עצמו כשיריים לגבי כנסת ישראל כולה, שהיא נחלת ד', שכל מחשבות לבבו, הגיונותיו, חפצו ושאיפתו, אמונתו ורעיונו, אינם כ"א חשק ממיר אחד להכלל כולו באוצר חיים זה, "להתחסד עם קן דיליה, - דא כנ"ו" החכמה הפנימית, שהננו שריגים מעץ חיים רב דליות ושניא פרי, שכל מה שאנו יותר מעורים בגופו של אילן הננו חיים את החיים היותר שלמים ורעננים, בהווה ובנצח, היא תביא את תחית האומה למגמתה, היא ואך היא תקיץ את הקץ, שאליו אנו עורגים, ותתן לנו חוסן ישועות, והשריידים אשר ד' קורא, חסידי הדור, קדושי עליון, אין להם להסתכל בשום גרעון, בשום צד

שלילי של כל נפש בישראל, הדבקה באיזה דבק בצורה מחצבתה, כי אם להעלות את הנקודה הכללית שבכל נשמה פרטית ברום גבהה ובעלוי קדושתה. האהבה הבלי גבולית אל האומה, אם החיים שלנו, אינה יכולה להפחת משום סבה וכשלוש שבועות, "לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל, ד' אלהיו עמו ותרועת מלך בו". מתנשאים אנו מעל כל מחשבות השמנה של ההכנה השמחית, שתופסים בה מוסרים ומאמרים מיוחדים, שמעוררים על ידם כעס ושנאת אחים, ומלאי רצון ושקויי טל חסדים אדירים הננו שבים לחבק בזרועות אהבה את כל הנשמה לבית יעקב, החפצה לראות בשמחה גויינו ולהתהלל עם נחלתנו. דוקא מתוך האהבה הנאמנה, מתוך רחשי הכבוד היותר מסורים בכל חום רוח ונפש, הננו באים להכריז על התשובה אל התורה והמצוה, אל הקודש והאמונה, אל מורשת אבות ומסורת קדומים, אל אור ד' אלהי ישראל, המופיע על עמו ועל ארצו לעדי עד בגאון עזו. נתרקק נא מכל טינא, נתרומם מכל קטנות מה ולב, נתעלה מכל שנאה וקנטוריה, נספוג נא את האהבה הרעננה ממקור עדנה, נרכיב את ענפי החסד על שרשי הדעה, את הוד החופש על הדרת השיבה, של האמונה של כבוד הורים ומורים, אשר לעם עתיק אציל ואיתן. לתחיה איתנה זו קרואים אנו ואליה נבא, ארץ אבות החמודה, ארץ חיים לנו, היא תכשירנו לעילוי עילויים זה, אלהינו עולם ועד, הוא ינהגנו על מות.

5. ליקוטי מוהר"ן קמא ר"מ

כל ההשפעות וכל הדברים הם באים רק מהצדיק האמת, ועל – גן בשמך לב הצדיק האמת, יוכל לקבל בקל את מה שצריך לו הן עשירות או בנים, אבל בשהוא רחוק מהצדיק אזי בא לו בקושי גדול, כי כל אחד מקבל עשירות או בנים לפי המגל שלו, והמגל מקבל ההשפעה מהצדיק, כי משם באים כל ההשפעות, ועל גן בשהוא רחוק מהצדיק, אזי המגל צריך לעשות לו פח גדול, כדי לקבל ההשפעה מהצדיק, מחמת שהוא רחוק ממנו:

6. אורות עמי ס"ט-ע" אורות התחיה י"ז

האמונה והאהבה הן תמיד מחוברות זו עם זו כששתיהן זורחות בנשמה בשלמותן, וכשאור אחת מהן שלם לגמרי מתעוררת השניה בכחה, ויוצאת ממעמקי הנפש להאיר בכל מלואה. אין האדם מוכשר לשום כח רוחני שבועולם בשלמות גדולה כזאת שהוא מוכשר לאמונה ולאהבה, וזהו אות, שבכחות אלו מונחים כל יסודות היות מהותיותו. כל מה שהיחיד והכלל עושה, בכל גלגולי הסבות וכל הכחות המתגלים בחיי התרבות, הכל הולך הוא להשלים במעלה העליונה את האמונה ואת האהבה. מתוך האמונה והאהבה מתאצלים כל

האורות הרוחניים שבועולם, המאירים את כל דרכי החיים וההויה. האמונה והאהבה הן עצם החיים בעולם הזה ובעולם הבא; שום דבר איננו נשאר בחיים, כשעושקים מהם את שני המאורות הללו, את האמונה ואת האהבה. התרבות הזמנית, כפי מה שהיא מתבססת עתה בעולם, בנויה היא כולה על הכפירה ועל השנאה, שהן שוללי החיים העצמיים, ואי אפשר להתגבר על מחלה זו, כי אם לגלות את כל אוצרות הטוב המונחים בבית גנויהן של האמונה והאהבה, וזאת היא מטרת גלוי סתרי תורה. התורה היא האהבה, והמצות – האמונה, והן הנן ג"כ הצנורות, שעל ידם שפע האמונה והאהבה שופע והולך תמיד, וכל התרבות הרוחנית והחמירית של ישראל, בהתעוררות חייו הלאומיים, צריך שתתרכז כולה סביב המרכז הכפול המאוחד הזה, שתיים שהן ארבע: התורה והמצוה, האמונה והאהבה. שכלול האמונה והאהבה ואומץ קיומן מתחוק ביסוד דבקות נפשית בחכמים ותלמידיהם, או כפי המבטא של החסידות: התקשרות עם הצדיקים, יסוד זה, שהחסידות מפלה בו הרבה, צריכים אנו להקימו בשכלול גדול והדור מאד בתור אוצר חיים, והדום רגל לשכינה הכוללת את אור האמונה והאהבה, השרויה בחכמים צדיקים, שמהות חייהם כולה היא התגלות האמונה והאהבה, המחזיקה באיתנות התורה והמצוה, ככל מלוייהן המעשיים והרוחניים, עם סגולה נפשית מיוחדת, שהיא הסתגלות רוח הקודש, הראוי להולד דוקא בארץ ישראל.

7. אורות עמי קמ"ו; אורות ישראל ג', ג'

הדבקות בצדיקים, כדי שיתערב כח המציאות שבנשמתם עם הנשמה הבלתי נשלמת, היא דבר נכבד מאד במהלך התפתחות הנפשות. אבל צריך שמירה גדולה, שאם יטעה בצדיק אחד, וידבק בו דבקות פנימית הויתית, וידבק ג"כ בחסרונותיו, הם יפעלו לפעמים על הדבק כמדה גרועה הרבה ממה שהם פועלים על האיש המקורי. אשריהם ישראל שהם דבקים בנשמת האומה, שהיא טוב מוחלט, לשאוב על ידה אור ד' הטוב.

8. שמונה קבצים ז', קל"ח

בסגולת ישראל חדר החפץ העליון, ההבהקה האיכותית, ובתורה שבעל פה, במוסרה, בחזיונה הסתום, למכסה עתיק, להסגר הטוב והאושר בשרידים היחידים, נושאי האיכות המציאותית. ראיתי בני עליה והם מועטים. יו"ד קטנה שבאותיות, וצדיקים מועטים הם, אבל הם הם המרובים באמת, המרובים ביחידיותם ובמיעוטם, הנושאים את הריבוי עמם ועליהם. התפרצה הנטייה

הרגונית והזרה לנטיה הכמותית, באותה הצורה המחפירה של המינוח, שרצתה להכניס את העולם האילי במלא טומאת זוהמתו אל תוך המחנה, את כל הטמאים אל משכן ד', אשר יסאבוהו בזוהמתם. וכנסת ישראל נושאת היא את דגל השמירה האיכותית, שרק היא תציל גם את הכמות, רק היא תעלה את העולם ואת כל היקום, ותתן שאר תקוה לכל בריה, מה שהכמותיות הגסה סופה לכליון, כל הגוים כאין נגדו, מאפס ותוהו נחשבו לו. ותלמידינו של משה נתכנסו בכניסה פנימית, לשמור חותם בתוך חותם את הסגולות העליונות, לטובת האיכות ולטובת הכמות גם יחד. עומדים הם עמי הארץ מבחוץ, נתמכין הם על ידי תמכין דאורייתא, שהם יכולים להחזיק בהם, והכל יבנה ויתכונן. נטתה החסידות האחרונה כלפי הכמותיות, חפצה להכניס את עמי הארץ כולם, על ידי התגברותה של התפילה על התורה, של האמונה הדבקותית בצדיקים על יסוד השימוש של תלמידי חכמים ותמיכתם הרציונלית. יש בזה קצת פסיעה כלפי בר, דוגמת החפץ של התפשטות הכמותיות העולמית, דוגמת הכנסת ערב רב בתוך המחנה, אבל כבר הוכנו הכנות רבות של יפגעו הענינים במרכזי החיים. להיפך, החסידות הצילה שלל רב מהמינוח, חטפה ממנה הרבה מרוי תורה שנשבו בידה, בססה את הטבעיות האמונית בצורה מקודשה בקדושת ישראל, התקשרה אל התורה ואל המצוות על ידי קישורים חזקים. ואם אמנם היתה כאן צליעה, והאבידות שנשמטו במהלך המתרחק מהתחום, מעיר המקלט, עד לא הגיע הזמן, הן גם כן רבות, אבל סוף כל סוף כל אחוריהם ביתה, והוכן תוכן קדוש ועזיז וקצת בראי זה, לבסס אחר כך על ידו, אחר מירוקו, את העזיזות של ההצלה בכללותה. ובגמר העבודה של החטיביות המיוחדת שלה, ואחרי הנשר העלים שנכמשו, שיבשו ושנפרצו, הניצוצות שנדעכו, הולך ושב הכל לאותה התשוקה והשיכלול העליון והמתוקן, שגזירת הקב"ה ורצון הצדיקים מתגלים בנקודת יחודם, באותה התכונה התמציתית של המוחין העליונים, המחשבות הכוללות כל מראש ועד סוף, שהן מחוננות כל, מאשרות כל, מתקנות כל ומפארות כל. אמרו אחיכם שונאיכם מנדיכם למען שמי יכבד ד', ונראה בשמחתכם והם יבושו. נכרים יבושו, וישראל לא יבושו, לא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחורו, כי בראותו ילדיו מעשה ידי בקרבו יקדישו שמי, והקדישו את קדוש יעקב ואת אלהי ישראל יעריצו.